

A keresztények és a közélet

„A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle. Mert amikor bennünket elküldtek, az útra bocsátó Hatalom így szólt: Rád bízok minden embert külön, kivétel nélkül mindenkit, segíts, adj enni, adj rubát, mindenkire vigyázz úgy, mint magadra, és ne hagyd a sötétségben elmerülni. Amit szerzel, amit elérsz, amit tudsz, amit átélsz, osszad meg. Az egész világ tied. Szabad vagy a kövektől az éterig. Ismerd meg, bódítsd meg, senki se tiltja, de jaj neked, ha magadnak tartod. Amiből másnak nem adsz, legyen az arany, iszappá válik, legyen szent fény, átokká válik, legyen gyönyör, halállá válik. Elbocsátlak téged is, mint mindenkit: felelős vagy minden emberért, aki veled él, s el kell számolnod minden fillérrel, amit magadra költesz, minden örömmel, amit magadba zártál, és minden boldog pillanattal, amit magadnak tartottál meg, most eredj és élj, mert a világ a tied.”

Hamvas Béla: A láthatatlan történet

Ma egyre több új kihívással kell szembenéznünk. Helyünk és felelősségünk a világban más, mint szüleinké, nagyszüleinké. Számukra többet mondott a hagyomány, mint a mi számunkra, ugyanakkor kevesebb lehetőségük is volt, mint nekünk. Történelmi paradigmaváltás után vagyunk. Évszázadokon (évezredek) át a „van”, a fennálló viszonyok megváltoztathatatlanok s emiatt kikezdehetetlennek tündek. Szent Pál nem a rabszolgaság elleni harcra biztatott, hanem a keresztény élet normáit kereste kora adottságai között; nem a női emancipációt, hanem a szeretetben való személyi tökéletesedést sürgette. Útmutatásai ma is érvényesek. Nyilvánvaló azonban, hogy ő is korának gyermeke volt. Ma alakíthatónak, megváltoztathatónak tartjuk társadalmi életünk kereteit, formáit. Tudjuk, hogy e viszonyok nem egyszerűen „vannak”, hanem olyanok s olyanokká lesznek, amilyenné alakítjuk őket. Részesei, hordozói, felelősei vagyunk világunknak, amely az igazságot és az egyenlőséget írta zászlajára. Ám ez még megvalósításra vár: a munkahelyen, a lakóhelyen, az egyházban, a politikában. *A világ alakításában való részvétel* cél és elvi lehetőség, amit nekünk kell valóra váltani. Ez a nekünk szegezett első kihívás.

A második kihívás *a világ „összezsugorodásának”* következménye. Horizontunk kitágult. Nemcsak nemzeti, hanem világméretű kérdésekben is tájékozódunk. Tudunk sok szépet és ijesztőt, jót és rosszat, ami az előző generációk előtt rejtve volt. Az új helyzet végérvényes. Nyelvünk, hagyományaink alapján tarthatjuk magunkat egy nemzet hívének és polgárának, de soha többet nem mondhatjuk, hogy semmi közünk másokhoz. Fantasztikus változás az egy emberöltővel korábbi időhöz képest! A világ dolgaiból való részesedés kicsiben kezdődik. Nemcsak alanyai, hanem befolyásolói is vagyunk munkahelyünk, szakmánk, a hazai gazdaság viszonyainak, a szomszédságunkban és lakóhelyünk egészében megteremtett kapcsolatoknak, gyermekeink óvodai, iskolai nevelésének, saját úgyeinken túl barátaink, ismerőseink, a hozzánk hasonló helyzetben lévők és szinte

mindenki más életének. Az egymáshoz kötöttségen nem változtat, ha nem törődünk vele. Mások, közös dolgaink, a „viszonyok” magukra hagyása, a csak önmagunkkal vagy családukkal törődés erőteljes állásfoglalás — a pillanatnyi helyzet támogatása. A jelen viszonyok haszonélvezőinek az az érdeke, hogy senki se törődjön mások, a köz javával. A keresztény életfelfogás ennek ellenkezőjét követeli.

Kiindulópontunkat három tétel képezi. Először: a *közéletiség a keresztény küldetés elidegeníthetetlen része*. Másodsor: ez a katolikus egyházban *kifejezetten megfogalmazott elvárás*. Harmadsor: a társadalom iránti felelősségvállalás nemcsak az egyházi intézmény dolga, hanem *személyes kötelezettség*. Kezdjük e három állítás igazolásával!

A szeretet az *élet minden területén* a keresztény létezés vezérértéke. Első típusa a párkapcsolat, a *másik ember* minél teljesebb elfogadása, támogatása, belső fejlődésének elősegítése. A második a *közösségiség*, többek kölcsönös megbecsülése, egymás segítése, a gyengébbek védelme, a hátrányos megkülönböztetés elleni kiállás. A harmadik a *társadalmi elköteleződés*. A szeretet első formája lehet csendes, csak tettekben megnyilvánuló. A második forma nyilvános és gyakran megszólalást követel. A harmadik az ember fejlődésének intézményes szolgálata, az embereket erő sérelmek módszeres megelőzése, az igazság, a közrend, a közjó elősegítése. Az első kettő az emberi lét mindenkor keresztény normája. A szeretet harmadik formájának társadalmi és történelmi feltételei vannak: a többé-kevésbé áttekinthető nagyobb közösség és a közügyekbe való beleszólás lehetősége. A demokrácia bővülése, a társadalmi részvétel általánossá válása a modern kor jellemzője. Ez a szeretet gyakorlatát sem hagyja érintetlenül. „A világ mélyreható és rohamos változása sürgetően követeli, hogy ne legyen olyan ember, aki nem figyelve a fejlődést, vagy tunya érzéketlenségből, egy merőben az egyénre szabott erkölchöz igazodik!” — tanít a II. Vatikáni zsinat. — „Az igazságosság és a szeretet követelményeinek egyre inkább csak akkor lehet eleget tenni, ha minden egyes ember, azon túl, hogy a maga képességei és a mások szükségletei szerint hozzájárul a közjóhoz, egyszersmind támogatja és segíti azokat a magán- és közintézményeket is, amelyek a jobb életkörülményeket szolgálják.” (Gaudium et spes 30.)

A szeretet mindhárom formája a mindennapok része. A szeretetet ma senki sem korlátozhatja az első vagy az első két típusra. Egy szülőnek nem elég odaadással gondoskodnia gyermekéről, hanem figyelnie kell arra is, hogy másutt mit tanul; esetleg szót kell emelnie az ellen, talán neki kell gondoskodnia másfajta tanulás lehetőségekről. Ahol a keresztény nevelésnek nincsenek intézményei, a szülők kötelessége ilyeneket teremteni. Ahol az iskola a kereszténység ellen, vagy bárki gyűlöletére, vagy „csupán” önzővé nevel, ott a szülőnek kell mindent megtennie ennek megváltoztatására. A „mindent megtenni”-ben pedig egyaránt benne van a saját nevelői szerep, a közvetlen szeretet; a tiltakozás az elfogadhatatlan viszonyokkal szemben; és az erőfeszítés új, egészségesebb intézményes formák teremtésére. Egy másik példa: a munkahelyen nemcsak a lelkiismeretes munka keresztény kötelesség, hanem a jogtalanságok elleni felszólalás is, sőt a visszaéléseket korlátozó érdekvédelmi rendszer megteremtése is.

A szeretet *felelősségvállalás másokért*. Kibontakozásának többféle feltétele van: a segítségreszorultság felismerése, a segítség lehetőségének és módjának megkeresése és a saját segítőképességbe vetett bizalom. Minősíti a keresztényeket, hogy felismerik-e, mi mindenben kellene segíteni, vagy változtatni. Aki a világot úgy tartja jónak, ahogy van, aki nem veszi észre a személyes tragédiákat, egyéni gondokat és társadalmi problémákat, az nem érezhet különösebb indítást a segítségre. Minősíti a keresztényeket, hogy foglalkoznak-e a segítségnyújtás módjával, igyekeznek-e a megfelelő hozzáértésre szert tenni. Hiába érzi valaki a szükségét, ha az olyan távoli és megfoghatatlan a számára, hogy hozzá sem tud szólni, nemhogy változtatni képes lenne. Végül minősíti a keresztényeket, hogy — az Úristen erejével — elég erősnek érzik-e magukat a segítségre. Nem ritka a

lemondó magamentegetés, hogy borzasztó ugyan a világban éhen haló gyermekek tömege, a leprások és egyéb betegek szenvedése, évtizedes népirtó háborúk kínja, de hát mi itt semmit sem tudunk ellene tenni. A felelősségvállalás elutasítása ilyenkor a *szerepet hiánya*.

A szeretet találékony és bele tud helyezkedni mások helyzetébe. Tehát mások gondját s a társadalom problémáit figyelemmel kell követni! Tehát fel kell kutatni a gondok forrását! Tehát keresni kell a megoldásokat! Mindez a keresztény ember számára lelkiismereti kötelesség. Gyümölcsei mind az egyént, mind a társadalmat gazdagítják. „Erősödik a szabadság, ha az ember elfogadja az emberi együttélés kikerülhetetlen következményeit, vállalja az összetartozás sokféle követelését és elkötelezi magát a közösség szolgálatára.” (Gaudium et spes 31.)

A II. Vatikáni zsinat még csak általánosan foglalkozott a közéletben való részvétellel. Azóta a keresztény társadalmi tanítás határozottabban hangsúlyozza az átfogó kérdések, a „köz”, a politika iránti felelősséget. „Az embereket szolgáló szeretet nem választható el az igazságosságtól: a maga módján mindkettő az emberi jogok teljes elismerését követeli... Ahhoz, hogy az evilági rendet az ember szolgálatának előbbi értelmében ösztönözzék, a világiak nem mondhatnak le arról, hogy bekapcsolódjanak a politikába” — írja az 1987. évi püspöki szinodus állásfoglalásai alapján II. János Pál pápa. „Mint a szinodusi atyák ismételtlen megállapították, mindenkinek és minden egyes embernek joga és kötelessége, hogy részt vegyen a politikában, bárha különféle és egymást kiegészítő módon és szinten, és különféle és egymást kiegészítő feladatok és felelőségek szerint. A karrierizmus, a hatalomimádát, az önzés és a korrupció vádja, ami gyakran éri a kormánytisztviselőket, a parlamenti képviselőket, az uralkodó osztályokat és a politikai pártokat, valamint az az elterjedt vélemény, hogy a politika mindenképpen erkölcsi veszélyekkel járó dolog, egyáltalán nem jogosítja fel a keresztényeket arra, hogy bizalmatlanok legyenek a közüggyekkel szemben, vagy hogy elforduljanak azoktól.” (Christifideles laici 42.)

A magát mindenkiért felelősnek érző keresztény társadalmi elköteleződés három szinten valósul meg. Az *egyház mint intézmény*, mint tanítóhivatal, elvi és erkölcsi tanítást, útmutatásokat nyújt, miközben a pártpolitika fölött áll és esetenként egymásnak ellentmondó konkrét álláspontokat is *egységben* tud tartani. Az *egyház mint közösség* a helyi viszonyok elemzésével és intézmények létesítésével és fenntartásával, az *egyes világiak* pedig közéleti és politikai részvételükkel szolgálgják a közjót. A tanítóhivatal és „a hierarchia feladata, hogy az erkölcsi normákat hitelesen értelmezze és tanítsa. A világiaknak ellenben nem szabad passzívan utasításokra és útmutatásokra várakozniuk, hanem szabadon kezdeményezniük kell, bele kell oltaniuk a keresztény szellemet annak a közösségnek a mentalitásába, szokásaiba, törvényeibe és struktúráiba, amelyben élnek”. (Populorum progressio 81.)

A három szintnek háromféle közéleti szerep felel meg. Az egyetemes egyház és tanító hivatala *általános emberi normákat* képvisel. Emellett már a II. Vatikáni zsinat, „látva a mérhetetlenül sok csapást, amely az emberiség nagyobbik részét még ma is sújtja, és óhajtva, hogy az igazságosságból mindenütt több legyen, Krisztus szeretete pedig jobban áradjon a szegényekre, nagyon időszerűnek és szükségesnek véli, hogy az egyház valamilyen egyetemes szervezetet létesítsen. Ennek az legyen a célja, hogy ösztönözze a katolikusok nagy családját: törődjék a világ szükségét szenvedő részeinek fejlesztésével és a nemzetek között a társadalmi igazságosság előmozdításával”. (Gaudium et spes 90.) Ebben a szellemben született 1967-ben a *Justitia et Pax* pápai bizottság. A legtöbb társadalmi kérdés ellenben a helyi történelmi, gazdasági és kulturális adottságok függvénye, megoldásuk helyi szakismeretet igényel. Ezért szólította fel VI. Pál pápa a *belyi egyházakat*, hogy saját viszonyaikhoz igazodva fogalmazzák meg *saját társadalmi álláspontjukat!* „A körülmények sokféleségének tudatában nehéz dolog lenne egységes

üzenetet és általános érvényű megoldást nyújtani. Erre nem törekszünk s ezt nem is tartjuk feladatunknak” — írja a pápa. — „A keresztény közösségek feladata, hogy az országukat jellemző helyzetet objektív elemzés alá vessék, ... és hogy meghatározzák azokat a döntéseket és elköteleződéseket, amelyeket a sokszor égetően szükségesnek tekintett társadalmi, politikai és gazdasági változás megkövetel.” (Octogesima adveniens 4.) A helyi adottságokhoz igazodva „a különféle keresztény szervezetek felelősek a cselekvés közösségéért. Anélkül, hogy a civil társadalom intézményei helyettesítésére törekednének, a maguk módján, de egyedi sajátosságaikon felülemelkedve, ki kell fejezniük a társadalom igazságos — és ezért szükséges — átalakításának a keresztény hitből fakadó konkrét követelményeit.” (Octogesima adveniens 51.) Tehát a helyi egyháznak *joga és kötelessége* a társadalmi állásfoglalás. Ez nem helyettesíti és nem csorbítja az *egyes emberek* jogát és kötelességét a közéletben való részvételre. „A mai ember igénye, hogy nagyobb részt vállaljon a felelősségből és a döntéshozatalból. Ahogyan a kulturális színvonal emelkedik, a szabadság iránti érzék fejlődik és az ember tudatára ébred annak, hogy ... a ma hozott döntések a holnapi élet feltételeit szabják meg, úgy válik egyre magától értetődőbbé ez a jogos törekvés.” (Octogesima adveniens 47.)

Az egyén közéleti szerepe nem más, mint a felelősségvállalás másokért és mások lehetőségeiért, megtoldva a nyilvános kiállással és a társadalmi és szervezeti adottságok javításának törekvésével. Ezt a közéletiséget mindenki *a saját szintjén*, saját körülményei között valósítja meg: szülőként a szülői munkaközösségben, dolgozóként a munkamegbeszélésen vagy a szakszervezetben, lakosként a tanácsstagi beszámolón, a választáskor, a népfrontban, kultúrafogyasztóként a kulturális kínálat elfogadásával vagy elvetésével, az egyház tagjaként az egyházközségben, hívőként mindenütt. A közéleti elköteleződés és az azt intézményesítő fórumok kölcsönösen meghatározzák egymást. Ma a szakszervezet, a népfront, az egyházközség legtöbbször nem ösztönöz a dolgok közös megbeszélésére, minden érdekelt bevonására, együttes problémamegoldásra. Bizonyos, hogy ez így is marad, ha nem változtatunk rajta. *Lehet változtatni*, ha nem az eddigi játékszabályokat követjük, nem a látszatnyilvánosságot őrizzük, hanem felnőtt módra véleményt formálunk, azt kimondjuk, s az előrelépésben részt vállalunk. Az eredmény kettős: egyénenkénti elszigetelődésünk feloldása, a társadalmi részvétel erősödése, valamint a társadalom és a politika működésmódjának átalakulása, a bürokratikus centralizmustól a demokrácia irányába való fejlődés.

A közéleti, politikai részvétel összetett magatartás. Részben kikerülhetetlen adottság, a társadalmi szervezetben való létezés módja. Részben lehetőség és kihívás a társadalmi viszonyok javítására. Ebben a második értelemben a keresztény ember számára olyan érték, amiről nem szabad lemondani. „Az ember igazi fejlődését célul tűző politika megvalósításának stílusát és eszközeit a *szolidaritás* szabja meg. Mindenkit — az egyes polgártól a különböző csoportokig, a szakszervezetektől a pártokig — a politikai életben való aktív és felelősségteljes részvételre ébreszt: közösen és egyenként, mindnyájan a politika címzettjei és hordozói vagyunk” — írja II. János Pál pápa. (Christifideles laici 42.) Egy mondatban: a közéletiség a keresztény ember számára *érték és kötelesség*.

A közéletiség, a nyilvános szereplés, különösképpen a politikusi pálya sokféleképpen alakulhat s nemritkán kelt ellenszenvet. Ezért meg kell határozni, milyen társadalmi-politikai magatartásról beszélünk. A keresztény közéletiség *tartalmi sajátossága* erkölcsi-világnézeti alapja, *szervezeti sajátossága* a szolgálat elsőbbsége a hatalom előtt és *legitimációs sajátossága* a hitelesség kulcsszerepe.

A keresztény közéletiség (Max Weber kifejezésével) lényegileg értékrationális, azaz valamilyen értékhez igazodik. Ez az érték nem egy távoli, tökéletes társadalom, nem az emberi lét valamilyen absztrakciója, hanem a konkrét egyén. A közéleti keresztény, ha hű a normáihoz, úgy gyakorlati módon humanista. Szerepe nem könnyű. Ügyelnie kell, nehogy

elvont *moralistává* válják. Ez ellen csak alapos tárgyismerettel és szoros társadalmi kapcsolatokkal tud védekezni.

„A közhatalom gyakorlatában döntő szerepe van a szolgáló lelkületnek. A politikus működését a szükséges szakértelmen és alkalmasságon túl csak ez tudja áttekinthetővé és tisztává tenni úgy, ahogyan azt a nép joggal követelheti.” (Christifideles laici 42.) Ezt a *szolgálatra való készséget* fejezi ki mind a közjóért való elköteleződés, mind a mindenkiért való felelősségvállalás, mind „az erőszak elfogadhatatlan formáinak elutasítása” és a béke keresése. A szolgálatként értelmezett közéletiség számára idegen a hatalom (a személyes anyagi haszon, a „kapcsolatok” saját célra való kiaknázása stb.). Ez a közéletiség áldozat: másoknak, a köz javának és előnyeinek a saját érdekek elé helyezése. Kérdés, hogy erre ki milyen mértékben képes. Mindenesetre *e beállítottság híján a keresztény jelző nem jogosult.*

A keresztény értékrend és erkölcs meghatározott és közismert volta, továbbá a keresztény közéletiség értékracionális jellege sajátos meghatározottságot teremt. A keresztény közéletiség szavahihetőségének, hitelességének, súlyának kritériuma, hogy *mennyire van összhangban a politikai credo és a személyes életvitel, hogy megvalósulnak-e a hirdetett társadalmi értékek a keresztény közösség kultúrájában és magatartásában.* A közéletben való keresztény jelenlét kikerülhetetlen feltétele a múlttal való szembenézés és a „kényes kérdések” felszámolása. *A múlt feldolgozását* nehezíti, hogy a módszeres egyházüldözés és „valláskritika” időszakában egyoldalú és tényhamisító „történelmi” és egyéb „társadalomtudományi” írások áradata látott napvilágot, a hivatalos képbe nem illő adatok és szempontok pedig nem válhattak nyilvánossá. Jöcskán van mit tenni a keresztények és az egyház történelmi-társadalmi értékeinek napvilágra hozatalában. Önmagunkkal és másokkal szembeni tisztességünk szempontjából ennél fontosabb tévedéseink, *mulasztásaink* tudatosítása és nyilvános megbánása. Mások túlzó s egészében igaztalan kritikája nem gátolhat abban, hogy megfogalmazzuk fenntartásainkat a hatalmi egyházzal, valamint az állam és az egyház 1945-ig élő összefonódásával szemben. Semmi sem gátolhatja a keresztényeket és az egyházat abban, hogy alázatosan bocsánatot kérjenek és bűnbánatot tartsanak, mert egy emberöltővel ezelőtt hallgatásukkal cinkossá váltak több százezer zsidó honfitársuk meggyilkolásában. A közelmúlt súlyos mulasztásai között be kell vallani, hogy az egyház vezetése nem volt felkészülve a mártíriumra, gyenge volt a totális államhatalommal szemben, hagyta magát kényszeríteni, zsarolni, manipulálni — nemegyszer a gerincesebb papok és világiak kárára. A gyengeség, a mulasztás, a bűn talán menthető, legfőképpen pedig megbocsátható emberi vonás, önmagában még nem akadály a közéleti hitelességnek. Az erkölcsi kisiklások elhallgatása vagy letagadása, az önmagunkkal szembenézésre képtelenség viszont alapjában teszi kérdésessé az *őszinteséget*. Őszinteség és *hitelesség* híján azonban bármilyen erkölcsi tartalmú állásfoglalás üres prédikáció, a sok egyéb lejáratos eszméhez hasonló *ideológia* marad.

A mások számára is biztos kiindulást jelentő belső kiegyensúlyozottság és őszinteség további feltétele a *tabuk megszüntetése*, a „kényes kérdések” köntörfalazás nélküli kezelése. Számos, az egyházon belüli megoldatlan kérdés, mint például a cölibátus, a nők helyzete, a hierarchikus joghatóság és a teológiai szakértelem viszonya stb. a közéleti jelenlét szempontjából jóformán érdektelen. Más kérdések, mint például a családtervezés és a géntechnológia megítélésének erkölcsi és antropológiai fontossága kétségtelen, de az itt zajló vita inkább elvi, semmint politikai jelentőségű. Annál fontosabb, hogy miképpen gondolkodik a mai kereszténység a *világnézeti pluralizmusról* és a *legigazságosabbnak tekintett társadalmi formáról*.

A társadalmi jelenlét szempontjából döntő a közélet egyéb szereplőjéhez fűződő viszony. Ezt a viszonyt a múlt jöcskán terheli. „Az egyházon kívül nincs üdvösség” tétele sok félreértéshez, dolyfhoz, a mást hívők lebecsüléséhez, vagy akár üldözéséhez vezetett. S a

hazai gondolkodás még nem dolgozta fel eléggé a II. Vatikáni zsinat tanítását (és az azt előkészítő és folytató teológiát) a *vallásszabadságról*, amely együtt képviseli a keresztény identitás magabiztosságát s a másként gondolkodó ember döntése iránti tiszteletet. A keresztények meghívást kaptak, noha nem szolgáltak meg érte, feladatot kaptak gyengeségük ellenére (1 Kor 1, 26–28). Annál fontosabb — mind önmagunk, mind mások számára — annak a tudatosítása, hogy a hívő semmiképpen sem tarthatja magát a nem hívőnél értékesebbnek, még kevésbé az igazság egyedüli birtokosának. Közéleti pozícióként ez mindennemű egyeduralom és ideológiai dogmatizmus elutasítását és a pluralizmus igenlését kell hogy jelentse, ami egyszerre tartalmazza a különböző gondolkodásmódok és különféle törekvések tiszteletét és a különféle álláspontot képviselőkkel való megegyezési módok keresését.

A célul tűzött *társadalmi berendezkedés* kérdésében a közéleti keresztény több vonatkozásban különbözik az egyes érdekcsoportok képviselőitől. Az előbbi nem egy réteget, osztályt, szakmai csoportot vagy pártot képvisel, de különös felelősséget kell hogy vállaljon a védtelenekért, a társadalmi gondoskodásból kimaradókért, a gyengékért, mindazokért, akik saját érdekvédelemre képtelenek. A keresztény közéletiséget az első helyen nem a gazdasági eredmény, a hatékonyság, esetleg a technikai vagy tudományos haladás, hanem a *társadalmi igazságosság* motiválja. Az ennek leginkább megfelelő rendszer pedig semmiképpen sem a szabadversenyes kapitalizmus, nem is a technokrácia, nem egy ideológia uralma, hanem a szociális állam. A szociális állam megteremtéséhez ellenben teherbíró gazdaságra, szerves társadalmi kapcsolatrendszerre és a közgondolkodásban érvényesülő igazságérzetre van szükség. Csupa olyan dolog, ami sok ember összefogását igényli. Felmerül tehát a kérdés, hogy magányos próféta-e a közéleti keresztény, vagy a vallásos értékeket elfogadó és megvalósítani akaró emberek szövője?

Maroknyi ember is elég arra, hogy látványos politikai akciókat végrehajtsa. Am az akció önmagában mit sem mond arról, hogy hányan támogatják. Ugyanúgy, az akciók hiányából sem lehet a fennálló viszonyokkal való egyetértésre vagy politikai érdektelenségre következtetni. A keresztények magatartását kevésbé jellemzik a feltűnést keltő, váratlan, a megszokottól nagyon eltérő politikai cselekedetek, hiszen az idősek, az alacsonyan kvalifikáltak vagy más okból a hatalmi struktúra peremén elhelyezkedők, akik a hívők többségét alkotják, nehezen tudják véleményüket és törekvéseiket nyilvánosan kifejezni, és viszonylag lassan veszik észre az előttük megnyíló lehetőségeket. Érdekeik, törekvéseik, nézeteik azonban természetesen vannak. A politikai arénában ezeket az embereket sem lehet nem létezőnek tekinteni. A vallásos népesség társadalmi jelentősége sokkal nagyobb annál, mint amire közéleti megnyilvánulásából következtetni lehetne.

A közéleti szerepet vállaló hívő ember tevékenységét saját „társadalmi bázisa” többféleképpen befolyásolja. A *vallásos közösség nagysága* ennek a tevékenységnek *társadalmi jelentőséget* biztosít. A közösség összetétele a közéleti cselekvést a társadalmi közép felé irányítja. Az erkölcsstannal és a politikatudománnyal foglalkozók jól ismerik a felelősséget viselő és a felelősségen kívül álló ember gondolkodásmódja és döntésmechanizmusa közötti különbséget. Az előbbi lassabb, óvatosabb, következetesebb, míg az utóbbi — „a kibicnek semmi sem drága!” — kísérletezőbb, vállalkozó szelleműbb, kritikusabb. A közéleti keresztény nemcsak saját nevében beszél, hanem az általános társadalmi elköteleződésen túl *felelős az öt kibocsátó és bordonzó keresztény közösségért és közösségnek*. A közösséghez kötődés óvatosabb s egyúttal stabilabb cselekvésre készíteti.

A másokért való felelősségvállalás nem igényel formális megbízatást. A közéleti keresztény nem választott vagy kinevezett tisztségviselő, nem kötelezhető formális beszámolóra, nem visszahívható. Ezzel szemben az a tény, hogy cselekvése mércéjét és súlyát a társadalom hívő része adja, a profán környezetben vállalt nyilvános kötelezettsége-

ket megtoldja néhány továbbit — *a keresztény közösségen belül*. Ha valaki társadalmi felelősség- és szerepvállalásának indítékait keresztény hitéből nyeri, akkor ezt a meggyőződését mindazoknak tovább kívánja adni, akik ugyancsak Jézus nyomában akarnak járni. A belső igényen túl gyakorlati okok is hasonló irányba mozdítanak. Ha a társadalmilag aktív keresztény úgy érzi, hogy tevékenységét mások értetlenül figyelik s meg nem értésükkel akadályozzák, nem marad más hátra, mint hogy saját háza táján is *tudatosítsa* az előrehaladás értelmét, saját véleménye helyességét s a közéletiség jelentőségét. Ha a társadalom vallásos felének sokfélesége és a társadalmi elvárások ebből adódó különbözősége konfliktusokkal fenyeget, ez a közéleti keresztényt arra kényszeríti, hogy több figyelmet fordítson az egyházon belüli *kommunikáció és az egység* erősítésére. Ha a közéleti keresztény azt tapasztalja, hogy a vallásos emberek zöme — még az egyházközség, a szülői munkaközösség, vagy a szakszervezet keretében sem — nem vállalkozik nyilvános társadalmi szerepre, rá kell hogy döbbenjen, hogy ennek megváltoztatása részben rá vár: a társadalom-politikai életben való aktív *részvételre neveléssel*, az egyházon belüli *közélet megteremtésével*, a keresztények *társadalmi szervezeteinek* létrehozásával. A keresztény közéletiségben tehát szorosan összefonódik az egész társadalom, a közjő szolgálata és a keresztény közösség építése, erősítése, nyitottabbá tétele.

A kereszténység társadalmi megjelenésének és a keresztények közéleti szerepének vizsgálatából egy dolognak nyilvánvalóvá kellett válnia. A teremtett világ, a megváltás színtere, az ember életének kerete *egyetlen összefüggő valóság*. Ugyanígy az ember is oszthatatlan. Hitét, erkölcsét, értékeit, munkáját nem lehet oly módon darabokra szabdalni, hogy különválasztódjék a „két birodalom”, a szent és a profán, a vallási és az evilági. Még kevésbé fogadható el az a szekularizációs elmélet, amely nem két, de számtalan világot különít el — a gazdaságét, a tudományét, a technikáét, a politikáét, a szórakozását stb. —, a vallást ellenben mindből ki- és egy külön kis világba bezárja. Az ember világa értékei világa, amelyben mindenütt jelen van erkölcsé és világnézete. Az ember felelős a reá bízott világért s a benne élő emberiségért. Ez a felelősség a személyes kapcsolatokban megvalósuló szereteten túl egyre inkább a szeretet közvetettebb formáira, nyilvános elköteleződésre is kötelezi. A felhívás a közéleti felelősségvállalásra *a világ minden keresztényéhez szól*. Nálunk a társadalmi átalakulás nyomán széles körben felpszdül a közélet. Így semmi mentség sem lesz, ha nem válaszolunk e meghívásra.

Következő számunkból

Fila Béla: A hívő és hite
J. P. Noppen: Alternatív krédók?
Karl Rahner: „Rövid” keresztény hitvallás
Aszalós János: Az imádság mint üzenet
Erdő Péter: Diaconia iuris
Vasadi Péter: Az ösztinteségről
Czakó Gábor: Igazság gazság
Beszélgetés Rajeczky Benjáminnal